Tapa wabastamise 15. aastapäewalt.

Püstitati mälestustahwel. Linn lipuehtes. Ärid, tööstused, riigi- ja omawalitsusasutused suletud kella 10 kuni kella 14-ni.

Tapa, 9. jaanuaril. Tapa wabastamise 15. aastapäewa pühitsemise eeltööd algasid juba eile warahommikul. Esmajoones oli see märgata just jaamas, kus mälestustahwli komitee liikme — Tapa jaamaülema hra Blauhuti korraldusel jaam kuusepärgade ja ilutulestiku sissesseadega ehiti. Samal hommikul asuti ka mälestustahwli jaamaseinale asetust. Tahwel on walmistatud pronksist ja kaalub üle 200 kilogrammi. Keskel ilutseb soomusrongi rügemendi embleem, mille all kiri: „9. jaan 1919. a. murdsid soomusrongid punaste ikke Tapal." Ta asetati põhjapoolsele jaama seinale. Ohtul kell 18 oli jaam juba täiesti roheliseks muutunud, tahwel püstitatud ja muud suuremad ettewalmistuse tööd lõpukorral.

Mälestustahwel Tapa jaamahoonel.

Täna hommikul warakult ehtisid kogu linna Eesti riigi lipud ja kõikjal walitses pühapäewane waikus. Suurem hulk ärisid ei olnud ka hommikul awatud, wälja arwatud toiduainete kauplused, sest linnawalitsuse teadaande põhjal pidid kõik ärid ja asutused aktuse ajal kella 10 kuni 14 suletud olema, mis ka teostati.

Juba kella ½10 ajal hakkas linnas elaw liikumine ja rahwa kogunemine jaama ümber. Seltskondlikud organisatsioonid, kaitseliit, naiskodukaitse jne. kogunesid komiskohtadesse igaüks oma lipu alla. Rahwahulgad wallutasid kogu jaama ümbruse ja raudteed, nii et kaubarongide liikumine ja manöörritööd täiesti seisid. Isegi politseil oli tegemist, et rahwast eemal hoida rongist, millega sõitsid walitsuse esitajad ja teised kõrgemad raudtee ja kaitsewäe esindajad.

Hommikul kell 10.30 riwistusid kaitsewäe osad, kaitseliit ja seltskondlikud organisatsioonid jaamaesisele külaliste wastuwõtuks. Warsti ilmusid ka wagunist külalised wabariigi walitsuse esindaja, teedeminister kol. Sternbeck, kol. Parts ja teised. Tapa wabastamisepäewa mälestamise toimkonna esimehe awasõnaga algas mälestustahwli awamise aktus kell 11.18. Mälestustahwli awas wabariigi walitsuse nimel teedeminister O. Sternbeck, tunes terwitusi riigiwanemalt ja wabariigi walitsuselt, ühtlasi tuletades meele Tapa wabastamise momendi tähtsust. Järgnes mälestustahwli õnnistamine ew.-lutheri usu ja õigeusu kombe kohaselt. Seejärgi asus kõnetooli lindrai Laidoner, kes kandis ette lühikese ülewaate wäeosade tegewusest tol ajal ja neist raskusist, mis meie riigil tol ajal lasusid. Terwitusi ütlesid weel kindr. Tõnisson, kol. Parts ja soomusrongide rüg. ülem kol. Tallo. Enne kirikusse minekut oli jaama einelauas korraldatud külalistele ühine teelaud.

Kella 13 paiku hakkas rahwahulk liikuma ühises rongikäigus kiriku poole, kus algas tänujumalateenistus ja juubeliaktus. Jumalateenistuse pidas kohalik õpetaja Gnadenteich. Seejärgi andis major P. Willemi ülewaate Tapa wabastamise operatsioonist:

...1918. aasta jõululaupäewal peale ägedat lahingut langes Tapa waenlaste kätte. Kuigi tehti soomusrongide poolt katseid alewit uuesti ajutiselsti wallutada, jäi see asjatuks; pealegi jatkasid punased pealetungi kogu Wiru wäerindel. Et aga meie wägede aktiiwsus kaswas iga päewaga, tõestati 1919. a. algpäewil waenlaste pealetung Netla, Sauepalu, Pikawesti, Priske ja Walkla üldjoonel. Peale 4. jaanuari

lahingut Kehra ja Mustjõe wahel kpt. Irwe juhatusel,

mis lõppes meie hiilgawa wõiduga, algaski pööre. 6. jaanuari õhtuks jõuti juba 20 kilomeetrit waenlase rindesse murda, Jänedalt läbi Läpiküla kohale. Siin wallutas meie desantkompanii ka Jäneda küla, jaades sõjasaagiks waenlase patarei ja Rägawere külast ühe raske suurtükki. See oli esimene rikkalikum sõjasaak. Kuna ka jalgwäe osad kaunis suuri edusamme tegid, katsusid punawäe juhid weel meeleheitel wiimseid tõkkeid teha, et mitte taganeda. Selleks koondati wägesid just Tapa raiooni, mille kaitseks oli peamiselt 47. kütipolk, Kehra lahingust järgijõõnud Tartu kommunistlik polk, 51. ja 50. kütipolgud, Wiljandi kommunistliku polgu 1 patahjon ja weel Eesti kommunistlik ratsapolk (200 mõõka). Seega oli waenlasel Tapa sõlme kaitseks umbes 1600 tääki, 200 mõõka ja 5 suurtükki. Meie poolt tegutses 3 soomusrongi (385 tääki ja 5 suurtükki), kes nii kiiresti pealetungi teostasid, kuiwõrd lubas lõhutud tee. Raudtee parandusel oli ennastsalgawalt ametis ka grupp Tapa raudteelasi. Nii jõuti kuni Pruuna sillani, mis enamlaste poolt lõhutud oli.

9. jaan. warahommikul wõeti ette Tapa wallutamine.

Kolm soomusrongi hakkasid liikuma Lehtsest Tapa suunas kell 5 hommikul kapten Karl Partsi üldjuhatusel. 3. lm. enne Tapat peatuti lõhutud raudtee kohal. Siin algas äge tuli punaste poolt meie teeparandajate pihta, millepärast töö tuli katkestada. Ka meie suurtükid hakkasid waenlast pommitama, ning peagi õnnestus purustada nende patarei. Nüüd saadeti wälja soomusrongide desantkompaniid, kes pidid tegutsema raudteeliini ligiduses, tungides ikka rohkem ja rohkem alewikku. 1. ja 3. desant jõudiski nii Männiku mäele ja Ambla maantee rajooni. Ning kella 9 ajal wallutasid nad Tapa alewiku lõunaserwa. Seejärgi asus desant otsekohe alewit sinna äraeksinud ja mahajäänud punawäelastest puhastama. Wiis soomusrongi nr. 1 meest — J. Ratasepp, P. Willemi, Dreher, Selter ja Tiitso — jooksid peatamatult alewist läbi Rakwere suunas kuni Walgejõe sillani, mis oli purustatud. Samal ajal märkasid ülalmainitud wiis meest, et salkkond enamlasi tuleb neile seljataha. Lasti mõned pangud nende pihta ja tormati siis kallale. Sealjuures maskeeriti, nagu peituks raudtee walli taga weel terwe rida meie mehi, kellele käskusi jagati. Algul ei pannud küll punased püsse maha, kuid kui wahemaa juba umbes 120 sammu oli, wiskasid punased üksteise järgi püssid ja granaadid käest. Siin wõeti wangi kokku 42 punakaartlast ja mõned haawatud, kes esimeste laskude ajal maha kukkusid.

Kella 14 paigu sõitis soomusrong nr. 1 Tartu suunas kuni Tõmsalu jaamani, kus wõeti wangi üks punawäe komissar ja 20 sõdurit.

Tapa sõlme wallutamine sulges punakaartlastele Narwa poole edasipääsu,

mis tõstis ühtlasi meie rahwa kui ka kaitsewäe meeleolu. Tapa wallutamisel saime sõjasaagiks kuulipildujaid, hulk püsse ja 80 sõjawangi. Siit edasi arendasid soomusrongid oma tegewust Tartu suunas.

Oma kõnes kriipsutas kõneleja eriti alla meie wäeosade wastupidawust ja õikumatut tahet, millised omadused olidki wõidu saawutamisel tähtsamaiks tegureiks.

Major Willemi kõnele järgnes jumalateenistuse lõpposa ja siis liikusid praanilatsioonid ja rahwahulk laialt.